

Rijden onder invloed in de provincie Utrecht, 1992-1993

De ontwikkeling van het alcoholgebruik van automobilisten in weekeindnachten

R-93-42

M.P.M. Mathijssen

Leidschendam, 1993

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV
Postbus 170
2260 AD Leidschendam
Telefoon 070-3209323
Telefax 070-3201261

Inleiding

In de nachten van vrijdag 17 op zaterdag 18 en van zaterdag 18 op zondag 19 september 1993 is in de provincie Utrecht het alcoholgebruik van automobilisten geïnventariseerd. Dat is gebeurd door controleteams van de nieuwe regiopolitie Utrecht, volgens richtlijnen die door de SWOV zijn opgesteld. De opdracht voor het onderzoek is aan de SWOV verleend door de Adviesdienst Verkeer en Vervoer van Rijkswaterstaat en de regionale RWS-directie in de provincie Utrecht.

Bij de inventarisatie is het alcoholgebruik van automobilisten geregistreerd, onderverdeeld naar gebied, dag, tijdstip, geslacht en leeftijd. Daarnaast heeft de politie ook de herkomst van overtreders geregistreerd. Het belangrijkste doel van de metingen was de ontwikkelingen sinds het najaar van 1992 vast te stellen. Gegevens hierover kunnen worden gebruikt bij het opzetten van toezicht- en/of voorlichtingscampagnes met betrekking tot alcoholgebruik in het verkeer. Het nauwkeurig volgen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik in het verkeer is voor het verkeersveiligheidsbeleid van wezenlijk belang, omdat een relatief kleine stijging van het rijden onder invloed al ernstige gevolgen voor de verkeersveiligheid kan hebben. Naast de metingen van het alcoholgebruik van automobilisten heeft de SWOV een korte enquête onder de politiecoördinatoren uitgevoerd. Die is bedoeld om enig inzicht te krijgen in de aard en omvang van het politietoezicht en in de mening van het uitvoerende politiepersoneel over verschillende soorten selectie-apparatuur. De vragenlijst is als bijlage bij dit verslag opgenomen.

De controleteams van de politie hebben in de twee weekeindnachten in totaal 1375 willekeurige automobilisten staande gehouden. Dat waren er 262 minder dan in 1992, waarschijnlijk als gevolg van het feit dat alle zes teams werden geleid door nieuwe coördinatoren, die nog geen ervaring hadden met SWOV-metingen.

Elke staande gehouden automobilist heeft een blaasproef afgelegd op een draagbare elektronische ademtester met digitale uitlezing van een exact BAG-promillage (BAG = bloedalcoholgehalte; de wettelijke BAG-limiet ligt in Nederland op 0,5 promille). Voor het gebruik van testers die een exact BAG-promillage aangeven heeft het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie toestemming verleend.

De SWOV is de politiemensen die de metingen hebben uitgevoerd veel dank verschuldigd voor hun inzet en zorgvuldigheid.

De SWOV heeft de verzamelde gegevens geanalyseerd met behulp van een log-lineair analyseprogramma. Er is tweezijdig getoetst op 5%-niveau. In de praktijk betekent dat, dat bij een steekproef van 1500 waarnemingen en een uitgangsperscentage van 4% overtreders (vergelijkbaar met de Utrechtse situatie in 1992) een verandering van 1,5% statistisch significant zal blijken te zijn.

De resultaten van het onderzoek worden gepresenteerd in de vorm van een tabellenoverzicht, waarop in het volgende hoofdstuk een korte toelichting wordt gegeven.

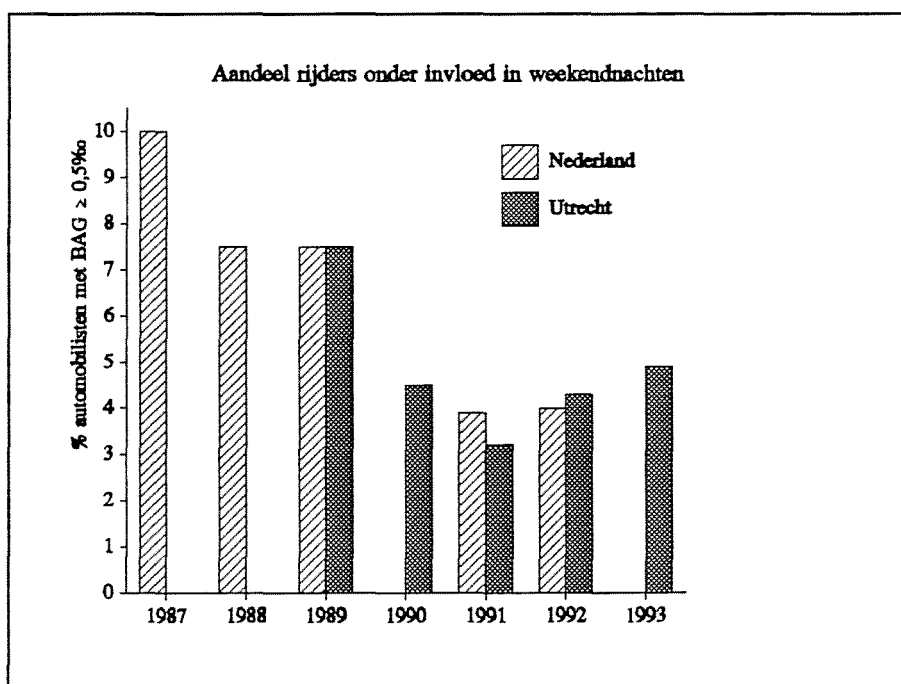
Beknopte beschrijving van de resultaten

De resultaten van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Utrecht worden in dit hoofdstuk besproken aan de hand van de tabellen 1 t/m 5. De resultaten van 1993 worden steeds vergeleken met die van 1992. De geconstateerde verschillen en veranderingen zijn statistisch significant op 5%-niveau ($Z \geq 1.96$), tenzij uitdrukkelijk anders vermeld.

Tabel 1 (BAG-verdeling naar dag van het weekend)

In 1993 zijn in de provincie Utrecht iets minder drinkers ($BAG \geq 0,2\text{‰}$) aangetroffen dan in 1992: 10,1% versus 11,0%. Het aandeel overtreders ($BAG \geq 0,5\text{‰}$) is daarentegen licht toegenomen, en wel van 4,3% tot 4,9%. Geen van deze beide veranderingen is overigens statistisch significant. Ten opzichte van 1991 is het aandeel overtreders, dat toen 3,1% bedroeg, in 1993 wel significant gestegen ($Z = 2.29$; $\chi^2 = 5.22$ bij $df = 1$). In heel Nederland bedroeg het aandeel overtreders in 1992 4,0%.

Het aandeel zeer zware overtreders ($BAG \geq 1,3\text{‰}$) in Utrecht, dat in 1992 ruim was verdubbeld ten opzichte van 1991, is in 1993 met 0,9% onveranderd gebleven. Dit percentage is gelijk aan het landelijke percentage in 1992. In onderstaande grafiek is de ontwikkeling van het aandeel overtreders in Utrecht en in heel Nederland sinds 1987 weergegeven.

Ontwikkeling van het aandeel rijders onder invloed in Nederland en de provincie Utrecht, 1987-1993.

In de grafiek is te zien dat de jarenlang dalende trend in Utrecht na 1991 is omgebogen tot een stijgende trend. Of dat ook op landelijk niveau het geval is, zal blijken wanneer de gegevens over 1993 bekend zijn.

In 1993 was het aandeel overtreeders in de vrijdagnacht groter dan in de zaterdagnacht (5,8% versus 4,2%). Een soortgelijk verschil is in 1992 voor heel Nederland geconstateerd.

In de vrijdagnacht is het verkeersaanbod echter kleiner dan in de zaterdagnacht; het absolute aantal overtreeders zal daardoor op beide avonden niet veel verschillen.

Tabel 2 (BAG-verdeling naar dag en onderzoeksgebied)

Het hoogste percentage overtreeders is in 1993 aangetroffen in de vrijdagnacht in het nieuwe politiedistrict Binnensticht (in de tabel: De Bilt e.o.), namelijk 6,9%. De meeste zwaardere overtreeders zijn echter, eveneens in de vrijdagnacht, aangetroffen in de kleinere gemeenten van Eemland (in de tabel: Leusden e.o.). Daar had 4,0% van de automobilisten een BAG \geq 0,8‰. De stad Utrecht, die in 1992 nog in negatieve zin opviel, kwam in 1993 niet boven het gemiddelde uit.

Tabel 3 (BAG-verdeling naar dag en tijdstip)

Evenals in de voorgaande jaren is er in 1993 na middernacht een groter aandeel overtreeders aangetroffen dan voor middernacht. In de vrijdagnacht is het verschil groter dan in de zaterdagnacht. Anderzijds neemt het verkeersaanbod sterk af naarmate het later wordt, zodat de absolute aantallen overtreeders per periode van twee uur niet veel uiteen zullen lopen.

Tabel 4 (BAG-verdeling naar geslacht en leeftijd)

Rijden onder invloed bleek in 1993 nog steeds voornamelijk een mannenprobleem te zijn. Mannelijke bestuurders waren bijna twee maal zo vaak onder invloed als vrouwelijke: 5,7% versus 2,9%. De (niet significante) stijging van het rijden onder invloed t.o.v. 1992 was bij de vrouwen sterker dan bij de mannen. Van alle gecontroleerde bestuurders was bijna driekwart van het mannelijke geslacht.

Zowel bij de mannen als bij de vrouwen zijn in 1993 in Utrecht de grootste aandelen overtreeders aangetroffen in de leeftijdsklassen boven de 35 jaar: resp. 6,4% en 5,4%. Bij het landelijke rij- en drinkgewoonten-onderzoek in 1992 is het grootste aandeel overtreeders aangetroffen in de leeftijdsklasse van 35-50 jaar.

Het kleinste aandeel overtreeders is in 1993 in Utrecht aangetroffen in de leeftijdsklasse van 18-25 jaar. Dit komt overeen met het landelijke beeld van de afgelopen jaren. In 1992 kwam in Utrecht de leeftijdsklasse van 50 jaar en ouder nog het meest positief uit de bus. Van significante verschillen is gezien de geringe absolute aantallen overtreeders per leeftijdsklasse echter geen sprake.

Tabel 5 (herkomstverdeling van overtreeders)

Van de automobilisten met een BAG \geq 0,5‰ kwam in 1993 in Utrecht een derde van bezoek of een feestje en eveneens een derde uit een horecagelegenheid (bar, café of restaurant). Iets minder dan 10% kwam uit een sportkantine en 15% kwam van zijn werk of van huis. De rijders onder invloed die van bezoek, een feestje of uit een horecagelegenheid kwamen,

hadden zowel in 1992 als in 1993 meer alcohol gebruikt dan de overige herkomstgroepen. Bijna de helft van hen had in 1993 een BAG \geq 1,3‰.

Enquêteresultaten

De enquêteresultaten per provincie zijn slechts beperkt bruikbaar vanwege de zeer geringe steekproefomvang (zes ondervraagde politiecoördinatoren). Over de resultaten zal dan ook pas uitvoerig worden gerapporteerd in het landelijke verslag dat na afloop van alle provinciale metingen wordt opgesteld.

De volgende zeer globale resultaten van de Utrechtse enquête kunnen echter wel worden vermeld:

- de meeste politiecoördinatoren (vijf van de zes) prefereren selectie-apparatuur die een nauwkeurig analyseresultaat presenteert boven selectie-apparatuur die slechts een grove klasse-aanduiding van het analyseresultaat geeft;
- de mening van de coördinatoren over de ontwikkeling van het toezicht op alcoholgebruik in hun district varieert van een lichte toename (+ 20%) tot een sterke afname (-60%).

Tabellen 1 t/m 5

BAG-VERDELING PROVINCIE UTRECHT, NAJAAR 1992

TABEL 1. DAG * BAG

DAG	BAG					Totaal
Frequentie Rij-pct	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	
vrijdag	556 85.5	50 7.7	24 3.7	12 1.8	8 1.2	650 (39.7%)
zaterdag	901 91.3	59 6.0	15 1.5	6 0.6	6 0.6	987 (61.3%)
Totaal	1457 89.0	109 6.7	39 2.4	18 1.1	14 0.9	1637 100.0

BAG-VERDELING PROVINCIE UTRECHT, NAJAAR 1993

TABEL 1. DAG * BAG

DAG	BAG					Totaal		
	Frequentie	Rij-pct	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8		0,8-1,3	> 1,3
vrijdag			587	32	21	10	7	657
			89.3	4.9	3.2	1.5	1.1	(47.8%)
zaterdag			649	39	15	10	5	718
			90.4	5.4	2.1	1.4	0.7	(52.2%)
Totaal			1236	71	36	20	12	1375
			89.9	5.2	2.6	1.5	0.9	100.0

BAG-VERDELING PROVINCIE UTRECHT, NAJAAR 1992

TABEL 2. DAG * GEBIED * BAG

GEBIED	BAG					VRIJDAG
	Frequentie Rij-pct	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	
De Bilt e.o.	185 85.6	20 9.3	7 3.2	2 0.9	2 0.9	216 (33.2%)
Leusden e.o.	192 86.9	16 7.2	7 3.2	3 1.4	3 1.4	221 (34.0%)
Utrecht	179 84.0	14 6.6	10 4.7	7 3.3	3 1.4	213 (32.8%)
Totaal	556 85.5	50 7.7	24 3.7	12 1.8	8 1.2	650 100.0 (39.7%)

GEBIED	BAG					ZATERDAG
	Frequentie Rij-pct	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	
Zeist e.o.	170 85.9	20 10.1	5 2.5	2 1.0	1 0.5	198 (20.1%)
Amersfoort	392 91.4	27 6.3	7 1.6	1 0.2	2 0.5	429 (43.5%)
Nieuwegein/ IJsselstein	339 94.2	12 3.3	3 0.8	3 0.8	3 0.8	360 (36.5%)
Totaal	901 91.3	59 6.0	15 1.5	6 0.6	6 0.6	987 100.0 (60.3%)

BAG-VERDELING PROVINCIE UTRECHT, NAJAAR 1993

TABEL 2. DAG * GEBIED * BAG

GEBIED	BAG					VRIJDAG
	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	
Frequentie Rij-pct						Totaal
De Bilt e.o.	234 89.3	10 3.8	13 5.0	4 1.5	1 0.4	262 (39.9%)
Leusden e.o.	154 88.5	11 6.3	2 1.1	3 1.7	4 2.3	174 (26.5%)
Utrecht	199 90.0	11 5.0	6 2.7	3 1.4	2 0.9	221 (33.6%)
Totaal	587 89.3	32 4.9	21 3.2	10 1.5	7 1.1	657 100.0 (47.8%)

GEBIED	BAG					ZATERDAG
	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	
Frequentie Rij-pct						Totaal
Zeist e.o.	240 92.3	14 5.4	3 1.2	1 0.4	2 0.8	260 (36.2%)
Amersfoort	226 89.7	15 6.0	5 2.0	4 1.6	2 0.8	252 (35.1%)
Nieuwegein/ IJsselstein	183 88.8	10 4.9	7 3.4	5 2.4	1 0.5	206 (28.7%)
Totaal	649 90.4	39 5.4	15 2.1	10 1.4	5 0.7	718 100.0 (52.2%)

BAG-VERDELING PROVINCIE UTRECHT, NAJAAR 1992

TABEL 3. DAG * TIJDSTIP * BAG

TIJDSTIP	BAG					VRIJDAG
	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	
Frequentie						Totaal
Rij-pct						
22.00-24.00	380 90.0	26 6.2	11 2.6	2 0.5	3 0.7	422 (64.9%)
00.00-02.00	98 76.6	13 10.2	8 6.3	7 5.5	2 1.6	128 (19.7%)
02.00-04.00	78 78.0	11 11.0	5 5.0	3 3.0	3 3.0	100 (15.4%)
Totaal	556 85.5	50 7.7	24 3.7	12 1.8	8 1.2	650 100.0 (39.7%)

TIJDSTIP	BAG					ZATERDAG
	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	
Frequentie						Totaal
Rij-pct						
22.00-24.00	402 92.4	23 5.3	7 1.6	2 0.5	1 0.2	435 (44.1%)
00.00-02.00	306 90.8	23 6.8	3 0.9	3 0.9	2 0.6	337 (34.1)
02.00-04.00	193 89.8	13 6.0	5 2.3	1 0.5	3 1.4	215
Totaal	901 91.3	59 6.0	15 1.5	6 0.6	6 0.6	987 100.0 (60.3%)

BAG-VERDELING PROVINCIE UTRECHT, NAJAAR 1993

TABEL 3. DAG * TIJDSTIP * BAG

TIJDSTIP	BAG					VRIJDAG
	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	
Frequentie						
Rij-pct						Totaal
22.00-24.00	293 93.0	13 4.1	5 1.6	2 0.6	2 0.6	315 (47.9%)
00.00-02.00	199 88.8	12 5.4	6 2.7	4 1.8	3 1.3	224 (34.1%)
02.00-04.00	95 80.5	7 5.9	10 8.5	4 3.4	2 1.7	118 (18.0%)
Totaal	587 89.3	32 4.9	21 3.2	10 1.5	7 1.1	657 100.0 (47.8%)

TIJDSTIP	BAG					ZATERDAG
	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	
Frequentie						
Rij-pct						Totaal
22.00-24.00	269 90.9	12 4.0	11 3.7	4 1.4	0 -	296 (41.2%)
00.00-02.00	287 90.5	22 6.9	3 0.9	4 1.3	1 0.3	317 (44.2%)
02.00-04.00	93 88.6	5 4.8	1 1.0	2 1.9	4 3.8	105 (14.6%)
Totaal	649 90.4	39 5.4	15 2.1	10 1.4	5 0.7	718 100.0 (52.2%)

BAG-VERDELING PROVINCIE UTRECHT, NAJAAR 1992

TABEL 4. GESLACHT * LEEFTIJD * BAG

LEEFTIJD	BAG					MANNEN					
	Frequentie	Rij-pct	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8		0,8-1,3	> 1,3	Totaal		
< 25 jr	245	90.4	14	5.2	8	3.0	1	0.4	3	1.1	271 (23.1%)
25-35 jr	322	88.2	25	6.8	8	2.2	5	1.4	5	1.4	365 (31.1%)
35-50 jr	287	83.4	31	9.0	16	4.7	8	2.3	2	0.6	344 (29.3%)
50 jr eo	172	89.1	16	8.3	3	1.5	2	1.0	0	-	193 (7.9%)
Totaal	1026	87.5	86	7.3	35	3.0	16	1.4	10	0.9	1173 100.0 (71.7%)

LEEFTIJD	BAG					VROUWEN					
	Frequentie	Rij-pct	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8		0,8-1,3	> 1,3	Totaal		
< 25 jr	122	96.8	3	2.4	1	0.8	0	-	0	-	126 (27.2%)
25-35 jr	150	94.9	6	3.8	2	1.3	0	-	0	-	158 (34.1%)
35-50 jr	119	86.9	12	8.8	1	0.7	1	0.7	4	2.9	137 (29.5%)
50 jr eo	40	93.0	2	4.7	0	-	1	2.3	0	-	43 (9.3%)
Totaal	431	92.9	23	5.0	4	0.9	2	0.4	4	0.9	464 100.0 (28.3%)

BAG-VERDELING PROVINCIE UTRECHT, NAJAAR 1993

TABEL 4. GESLACHT * LEEFTIJD * BAG

LEEFTIJD	BAG					MANNEN					
	Frequentie	Rij-pct	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8		0,8-1,3	> 1,3	Totaal		
< 25 jr	205	93.6	8	3.7	2	0.9	4	1.8	0	-	219 (21.9%)
25-35 jr	273	86.7	21	6.7	9	2.9	7	2.2	5	1.6	315 (31.5%)
35-50 jr	270	84.9	26	8.2	11	3.5	5	1.6	6	1.9	318 (31.8%)
50 jr eo	134	90.5	6	4.1	7	4.7	1	0.7	0	-	148 (14.8%)
Totaal	882	88.2	61	6.1	29	2.9	17	1.7	11	1.1	1000 100.0 (72.7%)

LEEFTIJD	BAG					VROUWEN					
	Frequentie	Rij-pct	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8		0,8-1,3	> 1,3	Totaal		
< 25 jr	95	99.0	1	1.0	0	-	0	-	0	-	96 (25.6%)
25-35 jr	125	95.4	3	2.3	3	2.3	0	-	0	-	131 (34.9%)
35-50 jr	98	90.7	5	4.6	3	2.8	1	0.9	1	0.9	108 (28.8%)
50 jr eo	36	90.0	1	2.5	1	2.5	2	5.0	0	-	40 (10.7%)
Totaal	354	94.4	10	2.7	7	1.9	3	0.8	1	0.3	375 100.0 (27.3%)

BAG-VERDELING PROVINCIE UTRECHT, NAJAAR 1992

TABEL 5. HERKOMST VAN OVERTREDERS

BAG Frequentie Rij-pct Kolom-pct	HERKOMST					Totaal
	horeca	sport- kantine	bezoek/ feestje	werk/ thuis	anders/ onbekend	
0,5-0,8	11 28.2 55.0	0 - -	17 43.6 53.1	5 12.8 62.5	6 15.4 85.7	39 (54.9%)
0,8-1,3	3 16.7 15.0	3 16.7 75.0	9 50.0 28.1	3 16.7 37.5	0 - -	18 (25.4%)
> 1,3	6 42.9 30.0	1 7.1 25.0	6 42.9 18.8	0 - -	1 7.1 14.3	14 (19.7%)
Totaal	20 28.2	4 5.6	32 45.1	8 11.3	7 9.9	71 100.0

BAG-VERDELING PROVINCIE UTRECHT, NAJAAR 1993

TABEL 5. HERKOMST VAN OVERTREDERS

BAG	HERKOMST					Totaal
Frequentie Rij-pct Kolom-pct	horeca	sport- kantine	bezoek/ feestje	werk/ thuis	anders onbekend	
0,5-0,8	8 22.2 36.4	3 8.3 50.0	11 30.6 47.8	8 22.2 80.0	6 16.7 85.7	36 52.9
0,8-1,3	9 45.0 40.9	2 10.0 33.3	6 30.0 26.1	2 10.0 20.0	1 5.0 14.2	20 29.4
> 1,3	5 41.7 22.7	1 8.3 16.7	6 50.0 26.1	0 - -	0 - -	12 17.6
Totaal	22 32.3	6 8.8	23 33.8	10 14.7	7 10.3	68 100.0

Bijlage: vragenlijst enquête politiecoördinatoren

enquete rij- en drinkgewoontenonderzoek 1993

Team:

Coördinator:

Telefoonnr.:

vragenlijst

- A. Hoe hebben u en uw team het werken ervaren met selectie-apparatuur die een nauwkeurige uitslag in cijfers gaf?
1. positief
 2. negatief
 3. niet positief, niet negatief
 4. geen mening
- B. Heeft het gebruik van deze selectie-apparatuur, voorzover u bekend is, geleid tot discussies tussen verbalisanten en verdachten over eventuele verschillen tussen de uitslag van de selectietest en de uitslag van de ademanalyse voor bewijsdoeleinden?
1. nee
 2. ja
- C. Aan welke selectie-apparatuur geeft u de voorkeur:
1. aan apparatuur die een nauwkeurige uitslag in cijfers geeft (zoals de SWOV-testers)
 2. aan apparatuur die een grove indicatie in letters geeft (zoals de politietesters)
 3. geen voorkeur
 4. geen mening

D. Bij een uitslag van 0,70‰ en hoger op de SWOV-testers moesten bestuurders de ademanalyse voor bewijsdoeleinden ondergaan. Welke sanctie hebt u opgelegd aan bestuurders met een uitslag tussen 0,51 en 0,69‰:

1. geen (ga door naar vraag I)
2. soms geen, soms een kortdurend rijverbod (ga door naar vraag E)
3. in alle gevallen een kortdurend rijverbod (ga door naar vraag F)

E. Waarvan was het al dan niet opleggen van een rijverbod afhankelijk:

1. van de hoogte van het testresultaat; indien ja, rijverbod vanaf ‰
2. van uw inschatting van de rijvaardigheid van de bestuurder
3. van een combinatie van beide

F. Aan hoeveel bestuurders heeft uw team een rijverbod opgelegd:

.....

G. Hoeveel minuten kostte het opleggen en uitschrijven van een rijverbod ongeveer:

..... min.

H. Heeft u geconstateerd, dat bestuurders een opgelegd rijverbod hebben genegeerd?

1. nee
2. ja, namelijk (aantal)

I. Kunt u een schatting maken van de procentuele toe- of afname van het alcoholtoezicht in het onderzochte gebied in het afgelopen jaar:

1. toename met%
2. afname met%
3. gelijk gebleven
4. weet niet

J. Zijn er het afgelopen jaar in het onderzochte gebied de volgende soorten alcoholcontroles uitgevoerd:

1. geplande aselechte alcoholcontroles; indien ja, (aantal)
2. systematische aselechte alcoholcontroles door surveillance-teams
3. selectieve alcoholcontroles door surveillance-teams bij opvallend rijgedrag
4. anders, namelijk
5. vrijwel geen